

Lapsi ja media

7 vinkkiä digiajan kasvattajalle

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Toinen linja 17, 00530 Helsinki

www.mll.fi

Käsikirjoitus: Rauna Rahja, Jenni Helenius, MLL

Valokuvat: Colourbox

Ulkoasu: Hahmo

Taitto: Tarja Petrell

Paino: Hämeen Kirjapaino Oy, 2018

Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija.

Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien tietojen käytöstä.

Sisällys

1. Tutustu lapsesi tapoihin käyttää mediaa | s. 5
2. Tue lapsen mediataitoja | s. 6
3. Tasapainota digiarkea | s. 9
4. Sopimuksilla sujuvampaa arkea | s. 11
5. Olet esimerkki | s. 13
6. Myönteisiä ja turvallisia kohtaamisia | s. 14
 - Rohkaise myönteiseen vuorovaikutukseen | s. 14
 - Ota nettikiusaaminen vakavasti | s. 15
 - Seksuaaliset sisällöt verkossa | s. 15
 - Turvallisesti netissä | s. 17
7. Pitäkää yhdessä hauskaa | s. 18

Kasvattajalle

Media liittyy monin tavoin lapsen elämään. Netti, sosiaalinen media, pelit, televisio ja muut median sisällöt ja alustat ovat osa lapsen kasvuympäristöä. Vanhempia ja kasvattajia voi askarruttaa, millä keinoin tukea lapsen mediataitoja ja tasapainoista ja vastuullista mediankäyttöä. Aikuisen ei tarvitse tietää kaikkea netistä, peleistä tai uusimmista sovelluksista. Myönteistä uteliaisuutta ja halua ymmärtää lapsen mediankäyttöä kuitenkin tarvitaan.

Tässä lehtisessä käsitellään erityisesti alakouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyviä kysymyksiä. Medialla tarkoitetaan niin perinteisiä kuin digitaalisia median muotoja, sisältöjä ja viestintäkanavia.

Mistä mediankäyttöön liittyvästä asiasta juttelet lapsesi kanssa tänään?

1

Tutustu lapsesi tapoihin käyttää mediaa

Jokainen lapsi on omanlaisensa mediankäyttäjä. Siksi on tärkeä tutustua oman lapsen käyttämiin sovelluksiin, peleihin ja sisältöihin. Tiedätkö, millaisia asioita lapsesi tekee median parissa mieluiten?

Mediaa käytetään eri tavoin tiedonhankintaan, vuorovaikutukseen, ilmaisuun, oppimiseen ja viihtymiseen. Netissä, sosiaalisessa mediassa ja peleissä voi syventää kaverisuhteita, löytää uusia kavereita, seurata omia esikuvia ja kiinnostuksen kohteita. Välineiden avulla voi sopia arkisista asioista ja pitää yhteyttä läheisiin. Aktiivinen mediankäyttäjä voi tuottaa omia mediasisältöjä, vaikuttaa ja osallistua itselle tärkeisiin asioihin.

Lapsille sosiaalisen median palvelut ja peliympäristöt voivat olla yksi paikka muiden joukossa viettää aikaa kavereiden ja uusien tuttavien kanssa, rentoutua ja harastaa. Keskusteluja käydään pikaviestimissä, peleissä ja sosiaalisen median alustoilla, usein yksityisissä ryhmissä, joissa viestintä voi olla nopeaa ja spontaania.

Kysy ja kuuntele avoimin mielin, mitkä asiat ovat lapselle tärkeitä tai mukavia, mikä netissä kiinnostaa tai miten lapsen kaveripiirissä käytetään mediaa. Alakouluikäinen kertoo usein mielellään suosikkisällöistään tai mediankäytöstään. Tällöin vanhemman kannattaa olla kuulolla ja jakaa kokemuksia hänen kanssaan.

Aikuisen suhtautumisella on väliä, miten lapsi omista kokemuksistaan kertoo. Kun nettikokemuksista voi jutella arkisesti,

lapsen on usein helpompi kääntyä aikuisen puoleen myös mahdollisissa ikävissä kokemuksissa.

Avoin ja myönteinen keskusteluyhteys tukee lapsen kasvua ja mediataitoja. Lapselle kannattaa osoittaa, että arvostat hänen osaamistaan ja taitojaan. Voit kysyä apua omaan mediankäyttöösi ja antaa lapsen opettaa. Lapsen on tärkeää saada myönteistä palautetta, ja positiivista kannustusta voi antaa mediankäytöstä.

Juttele lapsen kanssa

- Mitä lapsi tekee mieluiten netissä tai puhelimellaan?
- Millaisia pelejä hän pelaa?
- Mitkä sovellukset, peliyhteisöt ja sosiaalisen median palvelut ovat lapselle tärkeitä? Mitä niissä tehdään ja kenen kanssa?
- Millaisissa tilanteissa ja mihin tarkoituksiin hän käyttää mediaa mieluiten?
- Millaisista lähteistä lapsi saa ja etsii tietoa?
- Keitä lapsi seuraa tai ihailee netissä tai peliyhteisöissä? Miksi?
- Missä asioissa vanhempi voi tukea lapsen mediankäyttöä?

2

Tue lapsen mediataitoja

Mediataidot kehittyvät vuorovaikutuksessa kavereiden, perheen ja muiden mediankäyttäjien kanssa. Mitä paremmin olet perillä lapsesi käyttämisestä medioista ja netinkäytön tavoista, sitä paremmin osaat olla hänen tukenaan.

Media voi olla lapselle tärkeä harrastus. Se voi olla esimerkiksi pelaamista, valokuvaamista, videoiden tekemistä, ohjelmointia tai muuta digitaalista tekemistä tai ilmaisua. Mediataidoista on usein hyötyä myös koulussa tai muissa harrastuksissa. Myös lapsen leikkeihin ja harrastuksiin voi liittyä mediankäyttöä,

kuten kuvaamista tai omien sisältöjen tekemistä tai niiden seuraamista sosiaalisessa mediassa.

Digitaalisessa ajassa erilaisia tiedonlähteitä on tarjolla entistä enemmän. Tarvitaan kykyä tunnistaa ja tulkita erilaisia sisältöjä ja niiden vaikutuskeinoja. Myös mainonnan tunnistamista on hyvä harjoitella yhdessä.

Varmista, että lapsen saatavilla on luotettavaa ja monipuolista tietoa häntä kiinnostavista aiheista ja myönteistä vertaistukea. Lapsella on oikeus osallistua ja saada tietoa median kautta.

Digiajassa tarvitaan erilaisia mediataitoja

Mediakasvatus on osa arkista kasvatusta

Kotona voidaan tukea monin tavoin lapsen mediataitoja, joita opitaan yhdessä tekemällä, pohtimalla ja kokeilemalla. Mediassa toimiessa tarvitaan monesti samoja taitoja, joita tarvitaan muutenkin elämässä. Näitä taitoja lapsi ei opi yksin. Siksi tarvitaan vanhemman tukea. Millaiset taidot ovat teidän mielestänne tärkeimpiä?

Juttele lapsen kanssa

- Mistä lapsen mediataidosta olet ylpeä?
- Millaisissa mediataidoissa lapsi itse kokee olevansa vahvoilla?
- Millaisissa asioissa lapsi tarvitsee tukea?
- Mitä vanhemman olisi lapsen mielestä hyvä tietää mediankäytöstä, pelaamisesta tai netistä?
- Mitä voisit oppia lapseltasi? Mitä voisit opettaa hänelle?

HARKINNASSA ENSIMMÄINEN OMA LAITE?

Mitä pitäisi huomioida, jos lapselle hankitaan oma puhelin tai älylaite? Monissa perheissä lapsi saa ensimmäinen puhelimensa koulun alkaessa. Mitään tiettyä suositeltavaa ikää lapsen ensimmäiselle laitteelle ei kuitenkaan ole. Ensimmäisen puhelimen ei myöskään tarvitse olla älylaite.

Vanhemman on hyvä tiedostaa, mihin tarpeeseen laite lapselle hankitaan. Kun lapsi saa oman laitteen, hän siirtyy askeleen lähemmäksi itsenäistä median- ja netinkäyttöä. Tällöin lapsi tarvitsee mediataitoja ja tietoa turvallisesta ja omalle iälleen ja kehitykselleen sopivasta mediankäytöstä.

Pohdi, millaista tukea lapsesi tarvitsee. Millaisia sisältöjä tai pelejä hän on valmis kohtaamaan? Mitä puhelimen käytöstä sovitaan yhdessä?

Lapsi löytää puhelimellaan usein paljon muutakin tekemistä ja ajanvietettä kuin mihin tarkoitukseen se alun perin hankittiin. Viimeistään ensimmäisen oman laitteen kanssa tarvitaan säännöllistä lapsen ja vanhemman yhteistä puhelimen ja netinkäytön harjoittelua ja turvallisen käytön pelisääntöjä.

Pohtikaa yhdessä seuraavia asioita:

- Mihin tarkoituksiin ja millaisissa tilanteissa omaa laitetta käytetään?
- Milloin puhelin laitetaan sivuun (esimerkiksi nukkumaan mennessä, ruokailuhetkissä, liikenteessä liikkuesssa, opettajan kehottaessa)?
- Turvalliset salasanat ja laitteen pääsykoodit, joita ei levitetä ulkopuolisille.
- Luvan kysyminen vanhemmalta sovellusten lataamiseen tai omien profiilien perustamiseen, sovellusten lataaminen vanhemman tiedossa olevan salasanan taakse.
- Mitä tietoja tai asioita lapsi voi jakaa itsestään tai läheisistään eri kanavissa?
- Sovellusten ja some-palveluiden asetukset on hyvä asettaa aluksi yksityisiksi.
- Mahdollinen rahankäyttö puhelimella tai peleissä, vanhemman luottokorttiedot salasanan taakse.
- Aikuiselle kertominen, jos lapsi kohtaa jotain ikävää, kuten nettikiusaamista, hämmentäviä yhteydenottoja tuntemattomilta tai pelottavia sisältöjä.
- Koulu- ja muilla matkoilla puhelin on hyvä pitää repussa tai taskussa, jotta lapsen huomio on ympäristössä ja turvallisessa kulkemisessa.

3

Tasapainota digiarkea

Mediankäytön hallintataitoja ja keskittymiskykyä tarvitaan virikkeiden tulvassa. Monet pelit ja sosiaalisen median sovellukset on suunniteltu siten, että viettäisimme niiden parissa mahdollisimman paljon aikaa. Kehittyvä ja kasvava lapsi tarvitsee aikuisen tukea omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Hyvinvointia tukevat esimerkiksi riittävä lepo ja laadukas uni, säännöllinen liikunta ja ruokailu, mielekkäät harrastukset ja kasvokkaiset kohtaamiset.

Oman ajan ja mediankäytön hallinta ei ole lapsille aina yksiselitteistä tai helppoa, kuten ei aikuisillekaan. Ennakointi eli käytön hallintaa tukevat tavat ja taidot ovat keskeisiä. Lapsen kanssa on hyvä jutella siitä, miten älylaitteiden käyttö voi vaikuttaa esimerkiksi ajankäyttöön, nukkumiseen, koulunkäyntiin ja harrastuksiin, liikkumiseen tai kaveri- ja perhesuhteisiin. Tue lapsen taitoja hallita aikaansa ja löytää mielekästä ja myönteistä tekemistä. Mediankäytössäkin on tärkeää muistaa kohtuus.

Lapsi saattaa käyttää paljon aikaa nettissä, koska siellä on kiinnostavien sisältöjen lisäksi hänelle tärkeitä kavereita. Netin tai pelien kautta voi löytyä myös uusia kavereita. Keskustelkaa lapsen kanssa siitä, aiheuttaako vuorovaikutus netissä jonkinlaisia paineita osallistumiseen tai läsnäoloon. Jutelkaa, keiden kanssa lapsi netissä viihtyy ja viettää aikaa.

Muistuta, että vaikka älylaitteiden avulla on helppo olla tavoitettavissa, aina ei tarvitse olla. Kannusta viettämään ikätovereiden kanssa aikaa kasvokkain ja tue lapsen kaverisuhteita.

Mediankäytön motiiveja ja ajanhallintaa

Kannusta lasta havainnoimaan, miten mediankäyttö vaikuttaa häneen itseensä ja läheisiinsä. Millainen olo siitä tulee? Mihin tarpeisiin lapsi käyttää mediaa, pelaa tai katselee sarjoja tai elokuvia? Onko kyse viihtymisestä, harrastamisesta, oppimisesta, kavereiden kanssa olost, rentoutumisesta? Entä liittyykö omaan mediankäyttöön lapsen mielestä ”tyhjäkäyntiä” tai esimerkiksi kurjien asioiden, yksinäisyyden tai tylsistymisen välttelyä? Ajankäyttöään vasta harjoittelevalle lapselle on tärkeä antaa vaihtoehtoja monipuoliseen tekemiseen.

Jos mietit, kuluuko median parissa liikaa aikaa, ota asia sopivalla hetkellä rauhallisesti puheeksi. Juttele lapsen kanssa siitä, mikä mediassa kiehtoo ja miten arjessa voisi pyrkiä tasapainoon ja monipuoliseen tekemiseen. Vanhemman on hyvä tuntee pelejä ja muita median sisältöjä, jolloin käytöstä sopiminen ja rajaaminen on usein helpompaa.

Tue lasta tunnistamaan liiallisen mediankäytön merkkejä, kuten ärtyneisyyttä, väsymystä, keskittymiskyvyttömyyttä,

univaikeuksia tai niska- ja hartiasärkyä. Auta harjoittelemaan taitoja hallita mediankäyttöä ja keskittymään siihen mihin kulloinkin tarvitsee.

Lapset ovat erilaisia ja kaipaavat omanlaistaan tukea. Osa kaippaa keskustelua, osa toimintaa, tekoja tai aikuisen vankempaa läsnäoloa. Jos esimerkiksi pelaamista tai älylaitteen käyttöä on sopimuksista

tai kehotuksista huolimatta vaikea lopettaa, voi taukoihin tai muuhun tekemiseen kannustaa istahtamalla lapsen viereen ja auttaa yhdessä löytämään sopiva kohta lopettaa.

Juttele lapsen kanssa

- Mitä lapsi ajattelee omasta mediankäytöstään?
- Miten se lapsen mielestä vaikuttaa omaan hyvinvointiin, kaveri- ja perhesuhteisiin tai koulunkäyntiin?
- Mikä lapsesta on kivaa tai mielekästä tekemistä?
- Miten paljon lapsen mielestä on sopivaa viettää päivässä aikaa median parissa tai pelaten? Entä vanhemman?
- Mitkä asiat mediankäytössä ovat lapsen mielestä hyödyksi tai iloksi, mitkä haitaksi?

HUOLEHTIKAA AINAKIN NÄISTÄ:

- perheen yhteiset sopimukset älylaitteiden käytölle
- taukojen pitäminen ruuduilta
- ergonomia, kuten hyvät työtilat ja vaihtelevat asennot
- kännykkäparkki yöksi
- ulkoilu ja liikkuminen
- kasvokkaiset kohtaamiset

Mediankäytölle tai pelaamiselle voidaan tarvita perheen yhteisiä sopimuksia, jotta arki sujuu ja siihen mahtuu monipuolista tekemistä.

Sopimuksia on usein helpompi noudattaa, kun ne ovat yhdessä lapsen kanssa sovittuja ja perusteltuja. Sopikaa, millaisiin tilanteisiin ja paikkoihin mediankäyttö sopii ja millaisiin ei. Ovatko esimerkiksi ruokailun, matkanteon tai kyläilyjen hetket rauhoitettu älylaitteilta?

Arkea voi helpottaa, jos lapsen kanssa tunnistetaan, mitkä asiat ovat ehdottomia, kuten nukkuminen, ja mitkä asiat sellaisia, joista voidaan neuvotella ja joustaa. Mediankäytön ei pitäisi hankaloittaa koulun tai velvollisuuksien hoitamista. Myös liikkumiseen ja kasvokkaisille kohtaamisille on tärkeää löytä aikaa. Jos säännöistä keskustelu menee riitelyksi, voi olla tarpeen etsiä arkeen lisää myönteistä yhteistä tekemistä lapsen kanssa. Mikäli mediankäytön rajoittamista käytetään rangaistuksena, se voi lisätä riitelyä.

Jos jokin lapsen mediankäytössä huolestaa sinua, ota asia rauhallisesti puheeksi ja kerro huolestumisesi syy. Älä lue luvatta lapsen viestejä ilman erityisen painavaa syytä, jotta välillänne säilyisi luottamus. Joskus lapsi voi epäroidä ikävien asioiden kertomista siinä pelossa, että laite otetaan häneltä pois. Mediankäytöstä sopimisen ja lapsen taitojen tukemisen lisäksi on hyvä pyrkiä ymmärtämään, mitä mediankäyttö lapselle merkitsee.

Joitain merkkejä haitallisesta pelaamisesta tai netinkäytöstä ovat esimerkiksi, jos lapsi ei pysty pitämään lainkaan taukoja tai pelaaminen tai netinkäyttö hallitsee jatkuvasti elämää. Tuottaako pelaamisen tai puhelimen käytön lopettaminen kohtuutonta kinaa tai ylitsepääsemätöntä mielihahaa? Asia on tärkeä ottaa puheeksi ja korjata tilanne yhdessä.

Huoli kouluikäisestä on aiheellinen viimeistään silloin, jos pelaaminen alkaa vaikuttaa kielteisesti esimerkiksi koulunkäyntiin, perhesuhteisiin tai kavereiden näkemiseen kasvokkain, tai lapsi alkaa laiminlyödä unta ja omaa hyvinvointiaan. Tällöin mediankäyttöä on syytä rajata ja muuttaa sääntöjä täsmällisemmiksi. On myös tärkeää tarjota tilalle muuta mielekästä tekemistä, aikuisen läsnäoloa ja yhteistä aikaa.

Mediankäyttöä voi tarvittaessa rajoittaa esimerkiksi laitteiden asetuksilla, aikaa mittaavilla sovelluksilla tai esto-ohjelmilla. Ne eivät kuitenkaan korvaa yhteistä tekemistä, keskusteluja ja sopimuksia.

Keskustele muiden kasvattajien kanssa siitä, millaiset mediaan liittyvät asiat heidän perheissään puhuttavat. Toimivia käytäntöjä on hyvä jakaa. Muista kuitenkin, että jokainen lapsi on omanlaisensa ja eri perheille sopivat erilaiset tavat toimia. Osallistu myös lapsesi koulun ja harrastusyhteisön kanssa keskusteluun siitä, miten lapsia tuetaan yhdessä vastuulliseen median käyttöön.

Puhutko lapsesi kanssa pelaamisesta?

www.pelikasvatus.fi/puhu.pdf

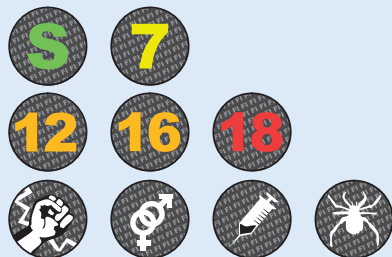
Juttele lapsen kanssa

- Millaisia mediankäytön tapoja ja yhteisiä sopimuksia perheessänne on? Miksi?
- Keitä sopimukset koskevat? Ketkä ovat osallistuneet sääntöjen tai yhteisten tapojen luomiseen?
- Miten perheenjäsenten tai muiden läheisten mediankäyttö voi vaikuttaa toisiin?
- Millaiset tavat ja sopimukset olisivat lapsen mielestä hyviä meidän perheessä?
- Millaisia asioita eri-ikäisten perheenjäsenten kannalta olisi hyvä huomioida?
- Jatkakaa yhdessä lausetta: Meidän perheessä voi pelata / käyttää mediaa / olla puhelimella...
- Jatkakaa yhdessä lausetta: Meidän perheessä on sovittu, että...

PELIEI JA KUVAOHJELMIEN IKÄRAJAT

Huolehdi ikärajoista. Se tukee turvallista mediankäyttöä. Elokuvien, televisio-ohjelmien ja digitaalisten pelien ikäraajat perustuvat lakiin ja varoittavat alaikäisen kehitykselle haitallisista sisällöistä. Julkisessa esittämisessä korkeimman ikärajan, 18, suhteen laki on ehdoton. Tämä on tärkeää huomioida myös kotona.

Televisio-ohjelmat ja elokuvat

Digitaaliset pelit

Juttele lapsen kanssa

- Mistä ikäraajat kertovat?
- Miten pelit tai elokuvat vaikuttavat mielialaan tai omaan oloon?

5

Olet esimerkki

Lapset ja aikuiset käyttävät mediaa usein eri tavoin. Vanhemman ja kasvattajan on kuitenkin hyvä muistaa, että hän antaa lapselle esimerkkiä omalla mediankäytöllään. Paljonko vietän aikaa netissä, peleissä tai laitteiden parissa? Miten olen silloin läsnä? Miten mediankäyttöni vaikuttaa perheen arkeen? Pohdi, miltä se voi lapsen silmissä näyttää.

Pohdi ja kiinnitä aika ajoin huomiota tavanomaisiin tapoihisi käyttää eri medioita. Mieti, miten toimit muiden kanssa netissä, kohdassa kasvotusten ja erilaisissa tilanteissa, joissa mobiililaitteet ovat läsnä. Omista käytötavoista kertomalla voit avata keskustelua mediankäytöstä myös lapsen kanssa.

Esimerkilläsi voit opettaa lapselle muita huomioivaa netinkäyttöä ja vastuullista julkaisemista. Harkitse, mitä sisältöä julkaiset. Huomioi lapsen mielipide ja muista kysyä lu-

pa, jos olet julkaisemassa hänen kuvaansa tai tietojaan netissä esimerkiksi omilla sosiaalisen median kanavillasi.

Juttele lapsen kanssa

- Mitä mieltä lapsi on sinun mediankäytöstäsi?
- Mikä mediankäytöntavoissanne on samanlaista, mikä erilaista?
- Millaisista asioista itse nautit, kun vietät aikaa median tai pelien parissa tai netissä?
- Miten arvelet oman lapsesi vastaavan samaan kysymykseen?
- Oletko kysynyt lapselta lupaa netissä itse julkaisemiisi kuviin tai päivityksiin, joissa hän esiintyy?

6

Myönteisiä ja turvallisia kohtaamisia

Netti, pelit ja sosiaalinen media ovat monesti tärkeitä tapoja olla yhteyksissä kaverieihin. Kaveritaitoja tarvitaan myös digitaalisissa ympäristöissä.

Rohkaise myönteiseen vuorovaikutukseen

Jutelkaa siitä, miten netin tai sosiaalisen median ympäristöt vaikuttavat kaverisuhteisiin tai ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Miten eri ryhmissä vallitsevat kirjoit-

tamattomat tai itsestään selvät säännöt tai normit vaikuttavat toimintaan netissä? Keskustelkaa millaista viestittelyä tai keskustelua lapsen käyttämillä kanavilla, viestiketjuissa tai ryhmissä on. Jääkö joku ulkopuolelle? Millaiseen sävyyn ryhmän jäsenistä tai ryhmän ulkopuolisista puhutaan? Millaista keskustelua pelien tiimellyksessä käydään?

Opeta lasta asettumaan toisen asemaan. Kannusta kunnioittamaan omia ja toisten rajoja. Myönteiset kohtaamiset ja reilu toiminta ovat netissäkin usein pie-

niä huomaavaisia tekoja. Jos lapsella on oma kanava tai profiili netissä, muistuta tarvittaessa, että lapsen arvo on paljon enemmän kuin se, miten paljon tykkäyksiä tai seuraajia netissä koskaan kertyisi.

Ota nettikiusaaminen vakavasti

Kiusaamista tai loukkaavaa käytöstä ei pidä hyväksyä netissäkään. Muistuta, ettei muita loukkaavaa tai halventavaa sisältöä pidä julkaista eikä jakaa verkossa tai ryhmässä eteenpäin.

Nettikiusaamista ovat esimerkiksi loukkaavat, uhkaavat tai nöyryyttävät viestit, perättömien huhujen levittäminen, ryhmien ulkopuolelle sulkeminen, salaa kuvattujen tai luvattomien sisältöjen ja henkilökohtaisten tietojen levittäminen. Netin kiusaamistilanteet voivat liittyä kiusaamiseen koulussa tai harrastusryhmissä. Nettikiusaamiseen voi syyllistyä kuka tahansa, joko tarkoituksella tai ajattelematomuuttaan.

Kannusta lasta puhumaan mahdollisista ikävistä kokemuksista. Jos lapsi kertoo loukkaavasta kohtelusta, häirinnästä tai nettikiusaamisesta, ota asia vakavasti ja rauhallisesti. Ole aikuisena tukena ja valmis selvittämään kiusaamistilanteet: mitä on tapahtunut, missä ympäristöissä ja keitä tilanteisiin liittyy. Ottakaa loukkaavat sisällöt ja viestit talteen. Palvelujen

ylläpidolle on hyvä ilmoittaa loukkaavista sisällöistä. Kiusaaja tai häiritsijä kannattaa blokata tai poistaa kontakteista.

Huomioi kiusaamista kohdanneen lapsen toiveet siitä, mikä häntä tilanteessa auttaisi. Kiusaamistilanteet on syytä selvittää asianomaisten, kuten koulun, harrasteryhmän ja muiden lasten ja huoltajien, kanssa. Vakavissa tapauksissa kannattaa kääntyä poliisin puoleen. Muista kehua lasta siitä, että tämä kertoi asiasta eikä jäänyt tilanteessa yksin.

Juttele lapsen kanssa

- Millaiset asiat ja teot ovat lapsen mielestä netissä kiusaamista? Entä vanhemman mielestä?
- Onko lapsi nähnyt tai kohdannut kiusaamista? Missä ympäristöissä?
- Tietääkö lapsi, mitä hänen pitäisi tehdä, jos häntä tai kaveria kiusataan netissä? Kerro, miten toivoisit hänen toimivan.
- Miten netissä kiusaamista voisi lapsen mielestä parhaiten ehkäistä?

Seksuaaliset sisällöt verkossa

Kaikki verkon sisällöt eivät ole lapsia varten. Esimerkiksi pornografisen materiaalin ikäraja on 18 vuotta.

Ole valmis keskustelemaan ja olemaan turvallinen aikuinen, jos lapsi on kohdannut

esimerkiksi häntä hämmentävää seksuaalista sisältöä. Lapsen on myös hyvä tietää, ettei netissä kannata jakaa itsestä esimerkiksi vähäpukaisia kuvia tai kertoa tuntemattomille henkilökohtaisia tietojaan. On hyvä sopia, ettei lapsi jaa puhelinnumeroaan tai muita yhteystietojaan tuntemattomille ja kannustaa häntä kertomaan

vanhemmalle, mikäli joku on niitä pyytänyt.

Muistuta lasta, ettei kukaan saa painostaa sellaiseen, mitä toinen ei halua. Vahvista lapsen itsetuntoa ja kykyä sanoa selkeästi ei, jos yhteydenotot tai netissä toisten jakamat sisällöt tuntuvat ikäviltä tai hämmentäviltä. Häirintää ei pidä hyväksyä.

Rohkaise lasta kertomaan, jos jokin yhteydenotto, viestittely tai sisältö verkossa on jäänyt painamaan hänen mieltään. Muistuta, ettei hämmäntäviä tai pelottavia sisältöjä tarvitse katsoa, jos joku esimerkiksi koulussa näyttää sellaisia muille. On fiksua sanoa ei sellaiselle, mitä ei halua nähdä. Jos kuulet tällaista sattuneen, kannattaa olla yhteydessä opettajaan ja muihin vanhempiin.

Turvallisesti netissä

Erilaisten mediaympäristöjen julkisuutta ja yksityisyyttä on hyvä pohtia yhdessä. Miten erilaisia palveluja voi käyttää turvallisesti ja vastuullisesti? Mikä kaikki tieto lapsesta näkyy muille netin käyttäjille? Jos lapsella on profiileja tai kanavia sosiaalisessa mediassa, niiden on hyvä olla alkuun yksityisiä.

Hyvä perussääntö lapsen turvallisen netinkäytön takaamiseksi on se, ettei omia henkilötietoja, kuten puhelinnumeroa tai valokuvaa, lähetetä tuntemattomille. Henkilökohtaisten tietojen ja kuvien lähettäminen lisää riskiä päätyä esimerkiksi henkilötietojen levityksen, asiattomien huijen, huijauksen tai muiden väärinkäytös-

ten kohteeksi. On tärkeä opastaa, millaisia tietoja tai kuvia itsestä, perheestä tai kavereista on netissä ja omissa profiileissa sallittua jakaa. Myös omien sijaintitietojen jakamisen hyödyistä ja mahdollisista haitoista eri palveluissa kannattaa jutella.

Tietosuojaan ja sovellusten ja palvelujen käyttöehtoihin on hyvä tutustua yhdessä ja selvittää, miten ja mihin tarkoitukseen käyttäjien tietoja niissä kerätään. Osassa palveluja on vanhemmille tarkoitettu turvallisuudesta ja yksityisyydestä kertova osio tai sivusto. Nettipalvelujen käyttöön tarvitaan usein vanhemman suostumus.

Turvallisuutta voi edistää omalla harkinnalla. Jos lapsi käyttää sosiaalisen median palveluita, yksityinen profiili on usein julkista turvallisempi vaihtoehto esimerkiksi ikäviltä kommenteilta, seksuaaliselta häirinnältä ja muilta riskeiltä suojautuessa. Salasanoista, laitteiden pääsykoodeista ja sovellusten yksityisyyasetuksista huolehtiminen ovat tärkeitä perusasioita turvallisessa netinkäytössä. Käykää läpi, minkälainen on turvallinen salasana. Muistuta, ettei salasanoja pidä jakaa verkossa muille käyttäjille.

Juttele lapsen kanssa

- Leviääkö lapsen käyttämissä kanavissa seksuaalisia tai väkivaltaisia sisältöjä? Miten niiltä voi välttää?
- Miten netissä voi tietää, kehen voi luottaa?
- Onko joku tuntematon ottanut lapseen yhteyttä? Miten lapsi toimi tilanteessa?
- Miten tuntemattomien kanssa on viisasta toimia?

Juttele lapsen kanssa

- Millaiset asiat on hyvä pitää yksityisinä?
- Minkälaisia asioita, tietoja ja kuvia itsestä tai toisista voi netissä jakaa ja millaisia ei?
- Miksi on tärkeä kysyä lupaa julkaisuun?
- Miten omasta, kavereiden ja muiden ihmisten turvallisuudesta ja yksityisyydestä voi huolehtia netissä?

7

Pitäkää yhdessä hauskaa

Yhdessä kokemalla oppii paljon. Myönteiset yhteiset hetket ovat lapselle tärkeitä. Vanhemmat pelaavat usein pienten lasten kanssa. Muistathan pelata myös alakoululaisen kanssa. Lähde lapsen mukaan tube- tai pelitapahtumaan tai elokuihin. Jakakaa päivän kivoimmat jutut tai kiinnostavimmat artikkelit. Pyydä lasta kertomaan omista lempivideoistaan, peleistään tai seuraamistaan suosikkibettajista, -pelaajista tai muista idoleista netissä. Millaiset asiat mediassa lasta innostavat? Millaiset sisällöt tuottavat teille iloa? Voit jakaa myös itseäsi kiinnostavia asioita.

Kokeilkaa tehdä yhdessä videoita, harrastukseenne liittyvä someprofiili tai jotain muuta mukavaa, joka kiinnostaa molempia. Samalla opitte kumpikin erilaisia mediataitoja ja tulette mietti-neeksi vaikkapa julkaisemiseen liittyviä kysymyksiä. Perheen yhteisissä viestiryhmissä voi käytännön asioiden hoitamisen lisäksi ilahduttaa toista monin tavoin ja osoittaa lapsen olevan tärkeä ja vanhemman mielessä.

Juttele lapsen kanssa

- Miten hän haluaisi viettää aikaa yhdessä?
- Millaisia asioita lapsi haluaisi tehdä yhdessä median parissa?

LISÄTIETOA

Tukea eri-ikäisten lasten mediakasvatukseen ja tietoa mediankäytöstä saat MLL:n Vanhempainnetistä.

www.mll.fi/lapsetjamedia

www.mll.fi/mediakasvatus

MLL:n Nuortennetti tarjoaa vertaistukea, tietoa ja apua erilaisissa kysymyksissä.

www.nuortennetti.fi

Tilaa MLL:n kouluttaja pitämään vanhempainiltaa, oppituntia tai muuta mediakasvatuskoulutusta.

www.mll.fi/tilaakouluttaja

Jos lapsen mediankäyttö askarruttaa, voit myös ottaa yhteyttä MLL:n maksuttomaan **Vanhempainpuhelimeen, chattiin tai nettikirjepalveluun**.

Vanhempainpuhelin, p. 0800 922 77
ma 10–13 ja 17–20, ti 10–13
ja 17–20, ke 10–13, to 14–20

Vanhempainnetin kirjepalvelu ja chat
www.mll.fi/vanhempainnetti

Lasten ja nuorten puhelin, p. 116 111
ma–pe klo 14–20 ja la–su klo 17–20

Lasten ja nuorten chat on auki
ma–ke klo 17–20.

Kirjepalveluun voi kirjoittaa
milloin tahansa.

www.nuortennetti.fi/
lasten-ja-nuorten-puhelin

HYÖDYLLISIÄ SIVUSTOJA

ikärajat.fi
mediataitokoulu.fi
nettivihje.fi
someturva.fi
media-avain.fi
mediakasvatus.fi
pelikasvatus.fi
pelitaito.fi

Mediakasvatus on osa arkista kasvatusta. Kotona voidaan tukea monin tavoin lapsen mediataitoja ja digihyvinvointia. Median, pelien tai netin parissa toimiessa kaivataan monesti samoja taitoja, joita tarvitaan muutenkin elämässä.

Esitteessä kerrotaan lasten mediakulttuurista ja vanhemman mahdollisuuksista opastaa lasta turvalliseen ja vastuulliseen mediankäyttöön.

www.mll.fi/lapsetjamedia

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Euroopan unionin osittain rahoittama
Verkkojen Eurooppa -väline